

# Jazyková rozmanitosť v ankete medzi rodičmi

Zhrnutie



V rámci projektu Traveler between wor(l)ds boli zozbierané výpovede rodičov z Nemecka, Litvy, Rumunska, Slovenska a Slovinska. Cieľom bolo zozbierať praktické skúsenosti rodičov v oblasti viacjazyčnosti v rodine, a tým ukázať ostatným rodičom, ktorí žijú v zmiešanom manželstve, prípadne chcú vychovávať svoje deti viacjazyčne, čo sa im osobne osvedčilo a v čom sa môžu skrývať nástrahy viacjazyčnej výchovy.

Z 18 analyzovaných odpovedí bol zostavený prehľad jazykových kombinácií v rôznych krajinách. Taktiež tu nájdete zaujímavé citácie, ktoré poskytujú dôležité informácie o viacjazyčnosti, doplnené o odborné komentáre.

Komentáre k výpovediam rodičov čerpajú o.i. z týchto zdrojov: lingvo.info; Wie Kinder Sprachen lernen. Und wie wir sie dabei unterstützen können od Rosemarie Tracy (2008); Ein Kind und zwei Sprachen od autorov Sarah Schneider a Henrike Frye (2011); Kinder und ihre Sprachen - lebendige Mehrsprachigkeit: Sprachenporträts od autora Hans-Jürgen Krumm (2001).

1. Jazyky doma – jazyky v škole (+ cudzie jazyky).....	2
2. Úryvky z výpovedí rodičov, ktorí vychovávajú svoje deti viacjazyčne.....	3
3. Osvedčené spôsoby, ako podporovať viacjazyčnosť.....	5
3.1 Citáty z výpovedí rodičov .....	5
3.2 Prehľad možností, ako podporiť viacjazyčnosť .....	7

## 1. Jazyky doma – jazyky v škole (+ cudzie jazyky)

Anketa poukazuje na veľký počet používaných jazykov a na zaujímavú rozmanitosť ich kombinácií: rodičia uviedli celkom 19 rôznych jazykov v 18 neopakujúcich sa kombináciách. Jazyky uvádzané vo výpovediach patria do rôznych jazykových rodín: germánskej, slovanskej, románskej a ugrofínskej, plus medzinárodný jazyk esperanto. Už tento maličký prieskum je vynikajúcim dôkazom toho, aká rozmanitá, zaujímavá a nevyčerateľná môže byť viacjazyčnosť a koľko rôznych možností ponúka.

Tu nájdete jazykové kombinácie, ktoré sa vyskytovali vo výpovediach rodičov:

- ruština – poľština
- arabčina – nemčina
- ruština/nemčina – nemčina
- ruština – nemčina
- nemčina/ruština/turečtina – nemčina
- ruština/nemčina – ruština/nemčina
- nemčina/maďarčina – nemčina/rumunčina (Cudzie jazyky: angličtina a španielčina)
- nemčina/slovenčina – slovenčina
- slovenčina – nemčina
- slovenčina/čeština – švédčina
- slovenčina/francúzština – luxemburčina/nemčina/francúzština
- čeština/esperanto – ?
- slovinčina/nemčina – slovinčina (Cudzie jazyky: angličtina a nemčina)
- nemčina/slovinčina – slovinčina/nemčina
- maďarčina/slovinčina/nemčina – slovinčina/maďarčina (Cudzie jazyky: angličtina a nemčina)
- bulharčina/slovinčina – slovinčina (Cudzie jazyky: angličtina a nemčina)
- litovčina/ruština – litovčina (Cudzie jazyky: nemčina a angličtina)
- litovčina/španielčina/ruština/angličtina – nemčina/litovčina

## 2. Úryvky z výpovedí rodičov, ktorí vychovávajú svoje deti viacjazyčne

### Zábrany rozprávať

„Dieťa je nesmelé a dlho trvalo, kým začalo rozprávať.“

„[...] zo skúseností môžeme rodičom poradiť, aby sa nezlakli, keď dieťa začne rozprávať neskôr.“

Odborníkom je už dávno známe, že deti, ktoré vyrastajú ako dvoj- či viacjazyčné, začínajú rozprávať o niečo neskôr ako ostatné deti. Môže za to proces, ktorým naša pamäť spracováva spomienky. Tá na spracovanie a uloženie viacerých jazykov potrebuje v zásade viac času (porov. Ein Kind und zwei Sprachen (2011) od autorov Sarah Schneider a Henrike Frye). Tieto procesy sa odohrávajú dieťaťu v hlave, a teda ich nevidíme. Taktiež prebiehajú u každého z nás rozdielne.

### Princíp jedna osoba – jeden jazyk

„Jasne oddeľovať jazyky a byť dôslední – napr. mama rozpráva s deťmi vždy len jedným jazykom, otec druhým.“

„Je dôležité, aby ste sa ako rodič presadili a od začiatku hovorili s vlastným dieťaťom jedným jazykom.“

„Trebá však dôsledne dodržiavať pravidlo: Jedna osoba hovorí vždy jedným a tým istým jazykom. Naše deti vedia, že rodičia hovoria každý iným jazykom a inak hovorí aj učiteľ v škole.“

Teoreticky aj empiricky je už dávno dokázané, že dôsledné uplatňovanie princípu "jedna osoba – jeden jazyk" podporuje u dieťaťa proces spoznávania reči (porov. štúdie spolku Frühe Mehrsprachigkeit an Kitas und Schulen). To v praxi znamená, že dieťa si každý z jazykov priradí ku konkrétnej osobe, ktorá s ním týmto jazykom rozpráva. Ak sa tieto osoby nedržia dôsledne svojho jazyka, spôsobujú u dieťaťa v procese spoznávania reči zbytočný zmatok, ktorý je však možné napraviť.

## Dvoj- alebo viacjazyčnosť ako ľudský potenciál

„Naučila sa dva jazyky ako materinské – dôsledne a paralelne ruštinu a nemčinu.“

„Deti prijímajú dva jazyky [...] úplne prirodzene.“

„Naše deti používajú denne viac ako tri jazyky a nemajú s tým žiadny problém. Je to pre ne prirodzené.“

„Do budúcnosti je veľmi dôležité ovládať veľa jazykov.“

„Je to výhoda, keď sa deti rozprávajú s ostatnými v rôznych jazykoch a dokážu sa voľne vyjadrovať. Veľa cestujeme, deti sú sebedomejšie.“

Medzi ľuďmi ešte stále koluje tzv. mýtus o jednojazyčnosti, t.j. že súčasné učenie sa viacerých jazykov bude deti miasť a môže brzdiť ich vývoj (porov. štúdie inštitútu Institut für Medienverantwortung). Cca 70 % ľudí vyrastá viacjazyčne, čo podporuje aj tá skutočnosť, že mozog dieťaťa je flexibilný a otvorený spoznávaniu viacerých jazykov súčasne.

Potvrdilo sa tiež, že firmy, ktoré investujú do viacjazyčnosti svojich zamestnancov, môžu dosahovať vyšší zisk z krátkodobého aj dlhodobého hľadiska.

V dnešnom globálnom svete, v ktorom angličtina prevzala úlohu lingua franca, ale v ktorom je jazyk ešte stále identifikačným prvkom každého človeka, je o to dôležitejšie podporovať okrem angličtiny aj materinský jazyk, ako aj ďalšie jazyky.

### Rodičia podporujú viacjazyčnosť

„Pre mňa bolo dôležité, že sme naše deti viedli k ruskej kultúre a tradíciám, to je najlepšou motiváciou.“

„Okrem toho sa treba postarať, aby mali deti kamarátov v oboch jazykoch.“

„[...] má zmysel prezentovať ďalší jazyk ako cieľ hodný námahy, príp. ísť príkladom.“

„Viacjazyčnosť je skvelá vec. Podporujte [rodičia] viacjazyčnosť.“

Odborníci, rovnako ako rodičia praktizujúci viacjazyčnú výchovu stále zdôrazňujú, že to, čo dieťa získa nad rámec bežného vyučovania jazykov v škole, veľmi pozitívne vplyva na motiváciu učiť sa jazyky a tiež zlepšuje výsledky. Rodičia odporúčajú napr.: pestovať kultúru a tradície, zabezpečiť kamarátov na hru, ísť sám príkladom, zabezpečiť podnecujúce viacjazyčné prostredie (porov. Wie Kinder Sprachen lernen: Und wie wir sie dabei unterstützen können (2008) od Rosemarie Tracy).

„[...] treba vydržať a nevzdať to, aj keď sa zdá, že to nefunguje – dvojjazyčná výchova si vyžaduje veľa trpezlivosti, ale v konečnom dôsledku sa vyplatí.“

„Poskytnúť [každému] jazyku príležitosť na rozvoj nie je jednoduché a vyžaduje si veľa námahy a vytrvalosti. Rodičia sa musia stále držať konceptu, musia mať veľa trpezlivosti a nikdy sa nesmú vzdať.“

Napriek teoretickým základom viacjazyčnosti môžeme v určitých výpovediach rodičov rozpoznať určitý nátlak k viacjazyčnosti. Rodičia zdôrazňujú, že je potrebné trvať na viacjazyčnosti a niekedy je treba aj veľa námahy a trpezlivosti, predovšetkým preto, lebo spoznávanie viacerých jazykov súčasne neprebíha u všetkých detí vždy spontánne, prirodzene a hladko (porov. Wie Kinder Sprachen lernen: Und wie wir sie dabei unterstützen können (2008) od Rosemarie Tracy).

### Rešpektovať jazykovú a kultúrnu rozmanitosť

„Výchova k viacjazyčnosti, ktorá rešpektuje rozmanitosť jazykov a kultúr, predstavuje veľmi dobrý základ pre vzdelávanie dieťaťa, pretože od neho vyžaduje toleranciu a rešpekt voči iným kultúram.“

„[Deti] sú [voči rôznym jazykom] veľmi otvorené.“

Teória hovorí, že viacjazyčnosť zahŕňa ako jazykové, tak aj kultúrne aspekty. Jazyk nikdy nemožno oddeliť od kultúry, pretože spolu vytvárajú jeden celok. Znalosť viacerých jazykov znamená automaticky aj poznanie viacerých kultúr, ako aj vysokú mieru tolerancie voči "cudzemu" a "inému". U detí, ktoré nie sú jazykovou politikou a prestížou ovplyvnené natoľko ako dospelí, je mimoriadne dôležité podporovať toleranciu a otvorenosť pre rôzne jazyky a kultúry (porov. Kinder und ihre Sprachen – lebendige Mehrsprachigkeit: Sprachenporträts (2001) od autora Hans-Jürgen Krumm).

## 3. Osvedčené spôsoby, ako podporovať viacjazyčnosť

Rodičia, ktorí sa zapojili do prieskumu, uvádzali opatrenia, ktoré sami podnikli na podporu viacjazyčnosti, a prezradili, čo bolo pre nich v tomto smere zmysluplné a/alebo realizovateľné. Opatrenia navrhované v citátoch sú systematicky zoradené v druhom bode.

### 3.1 Citáty z výpovedí rodičov

„[...] vždy som sa sám veľa angažoval a usiloval som sa pre ne nájsť niečo zábavné a zaujímavé v ruštine.

[...] častejšie cestovať do Ruska, aj na prázdninové tábory, aby mali často kontakt s ruskými deťmi.“

„[...] nemá tu žiadnych kamarátov, s ktorými by sa mohol rozprávať po rusky/po turecky.“

„[...] pripraviť materiály, ktoré majú podporovať učenie sa jazykov. Tieto materiály by mali byť rôznorodé a prístupné pre školákov, aby ich to motivovalo prehlbovať si znalosti z každého jazyka.“

„Osvedčil sa aspoň krátky pobyt v krajine, kde sa hovorí jazykom, ktorý je ináč menej prítomný.“

„Na naučenie slovenčiny veľa deťom čítať a veľa sa s nimi rozprávať. Neopravovať ich, ale odpovedať správne.“

„Vzájomné návštevy s rodinami, ktoré používajú rovnakú jazykovú kombináciu, nám prinieslo veľa radosti a dodalo odvalu.“

„... pozeráť nemecké programy v televízii, ísť na dovolenku do nemecky hovoriacej krajiny, príp. sa tam zdržiavať tak často, ako sa dá, a nechať dieťa konať samostatne.“

„V slabšom jazyku: veľa deťom od útleho veku predčítať, nechať ich samy čítať, pokiaľ možno počúvať CD alebo sledovať televíziu, udržiavať kontakt s ľuďmi hovoriacimi tým istým jazykom (pokiaľ možno dlhšie a výlučne len týmto jazykom).“

„Učiť deti písať (to moje deti nevedia). Dať deti do jazykovej školy v tejto krajine (letný tábor, týždenné športové sústredenie a podobne). Udržiavať priateľstvá s deťmi a rodičmi v našom meste, ktorí hovoria tým istým jazykom.“

„Rozprávať rôznymi jazykmi čo najskôr – vtedy sa ich dieťa dobre naučí samo – čítať im z knižky, spievať detské pesničky; uviesť ich do prostredia, v ktorom sa hovorí aj týmto jazykom. Veľkou pomocou môžu byť aj kreslené filmy.“

„Nič by som nenevil. Aj ja sám sa budem učiť po nemecky, aby som pomohol svomu dieťaťu.“

„Takisto je dôležité, aby sa deti začali učiť jazyky v čo najskoršom veku.“

### 3.2 Prehľad možností, ako podporiť viacjazyčnosť

#### Využitie médií

- predčítať, čítať knihy
- používať vhodné materiály
- pozeráť televízne programy
- pozeráť kreslené filmy
- počúvať hudbu
- spievať pesničky
- používať hry / aplikácie na učenie

#### Pobyt v krajine, kde sa hovorí cieľovým jazykom

- častejšie návštevy príbuzných a priateľov
- cestovanie
- letný tábor
- jazyková škola

#### Komunikácia v cieľovom jazyku

- komunikovať s priateľmi
- veľa komunikovať v rodine
- komunikovať s inými rodinami
- udržiavať intenzívny kontakt s hovoriacimi cieľového jazyka
- podnecovať vznik priateľstiev
- podporovať schopnosť písania
- neopravovať chyby, iba výrok správne formulovať
- podporovať učenie sa (cudzích) jazykov v ranom veku
- aj rodičia by sa mali učiť cieľový jazyk